

Et nyt kapitel i Rold Skovs Venners historie

Hvis vi for en kort bemærkning vender tilbage til beskrivelsen af juleturen 2012 vil man vide, at den blev anderledes på flere måder. Dels fordi den var præget af et voldsomt snevejr, men især fordi der skete nogle forandringer i ledelsen af vores agtværdige forening, idet tre af vore veltjente bestyrelsesmedlemmer var kørt lidt trætte efter at de alle havde ydet en flot indsats gennem de første 25 år.

Men heldigvis er vores turleder ”still going strong”, ligesom der også er medlemmer i deres bedste alder, som er klar til at tage over. Der skal således også på denne plads lyde et velkommen til vores nye formand, Bente Bruun, vores nye kasserer, Kåthe Larsen og vores nye sekretær, John Kovshøj. Endelig skal det nævnes, at vores mangeårige medlem, Marthin Nygaard ligeledes er trådt ind i bestyrelsen. Det lover godt for fremtiden.

* * *

Den nye bestyrelse kom faktisk allerede ”i ilden” før dette års første tur overhovedet fandt sted, idet Rold Skovs Venner, i lighed med i 2011, deltog i naturmessen ”Outdoor 2013”, der foregik i Aalborgshallen den 8.-10. februar. Også denne gang var messen en stor succes med ca. 11.000 besøgende, fordelt over de tre dage. Den var dog i højere grad præget af jagt og lystfiskeri end sidst, men til gengæld var der mange spændende foredragsholdere og folk, der på begge scener demonstrerede deres kunnen på hvert sit felt. Heriblandt også Helge, som fortalte om minder fra Rold Skov både fredag, lørdag og søndag. Denne ”underholdning” gjaldt ikke mindst for Rold Skovs Venner, som denne gang var placeret lige ud for Outdoor scenen i foyeren, således at vi kunne følge med i alt hvad der foregik der.

Ligesom i 2011 havde vi i kraft af Helges medvirken fået tilbudt en gratis stand, som vi etablerede i to afdelinger, dels en afdeling med salg af Helges bøger, og dels en afdeling med præsentation af Rold Skovs Venner i form af brochurer og det nye turprogram. Alt sammen pyntet op med ting og sager fra naturen, vores banner, Helges rollup, et diasshow og billeder fra Ørnebjerghuset med Peter Ørnebjerg for bordenden.

Ikke mindst lørdag og søndag var der mange gæster på messen. Det var hyggeligt, at mange også kom forbi vores stand for at få sig en lille snak i løbet af de tre dage, som messen varede. Det er rigtig godt, at mange finder os gennem de forskellige medier, men den direkte kontakt er nu heller ikke at foragte.

Tur 1.

Det er som om, at vinteren ingen ende vil tage denne gang. Således heller ikke til vores første forårstur i Hesselholt Skov den 17. marts. Det var derfor flot, at der mødte 44 personer op på parkeringspladsen i Mosskov, selvom der var meget glat fra morgenstunden. Til gengæld var det en meget flot og smukt snepudret Rold Skov, der mødte de modige fremmødte.

Som det jo fremgår af det tidligere skrevne, indleder vi nu et nyt kapitel i Rold Skovs Venners historie, hvorfor det denne gang var Helge, der bød velkommen. Jeg har for første gang fået den ære at byde velkommen, indleder han. Jeg vil gerne sige. Vi har ikke haft nogen paladsrevolution i bestyrelsen, men der er betydelige ændringer, som jeg gerne vil fortælle om. Birgit Eriksen, som har været kasserer i 25 år, er gået på pension, og der er kun tak til hende. I stedet for er Kätthe nu blevet hovedkasserer. Knud Andersen, generalsekretær, er gået på pension efter at have gjort det fremragende i ikke mindre end 25 år. Hans hustru, Hanne, er også gået på pension. Hun var sekretær igennem 25 år og har gjort det fremragende. Det vil sige, at de har været med helt fra starten af, og der er kun en stor tak til dem, for de har gjort det så strålende.

John Kovshøj, bestyrelsesmedlem, har overtaget sekretærposten. Generalsekretær bliver man først efter lang og tro tjeneste i mange år. Nyt bestyrelsesmedlem er Marthin Nygaard, og ikke mindst er jeg glad for det, fordi Marthin ved utroligt meget om skoven, og ved meget som jeg ikke ved, og kan hjælpe på turene, når jeg pludselig ikke kan finde ud af, hvad jeg skal sige. Og så er der vist egentlig ikke sket mere, så vi går, slutter skælmen Helge. Han stopper dog op allerede straks vi er kommet over til søen og siger. Jeg synes, at det er flot, at I er kommet så mange selvom vejret er som det er. Om området her ved søen, er der det at fortælle: At vi befinder os i det gamle Buderupholm Statsskovdistrikt, som nu hedder Naturstyrelsen Aalborg. At stien rundt om Store Økssø er 2.777 meter lang. At den er 7 meter dyb på det dybeste sted. At der, som de eneste fisk findes nogle små aborrer. Og at man nu kan se sneen ovre på søens modsatte side, fordi man har ryddet skoven med det formål, at kunne genskabe den gamle Store Økssø mose. Endelig skal Helge have ud mellem sidebenene, at der findes personer, som synes, at det var synd at fælde skoven. Der står bl.a. en mand her imellem jer, som overhovedet ikke har forstand på noget som helst.

Vi følger søen et lille stykke vej, men drejer snart mod syd langs hegnet ind til mosen. Det er så smukt i dag. Skoven ændrer sig jo fuldstændigt når det sner, siger Helge. Man tænker måske ikke lige over det, men når der er sne, ser man rigtigt hvor høje og slanke granerne er. Dem, der vokser her er sitkagran. En art, der kommer oppe fra det nordvestlige hjørne af Amerika. Jægerne hader sitkagraner fordi de stikker så modbydeligt. Sitkagranen kan også kendes på at barken skaller af fra 20 års alderen.

Et stykke inde i skoven kan man skimte et gammelt træhus, hvilket får Helge til at tænke på en tidligere skovrider, Poul Lorenzen, som kom her i 1920. Jeg har kendt ham, og når vi går 7 år frem, så har jeg kendt alle de skovridere, der har været her i 100 år. Poul Lorenzen og hans hustru, Minna Madelund, tog ofte her ud for at drikke te og nyde naturen. Nede på skovriderkontoret hænger der et fint fotografi af huset, siger Helge.

Går man længere over, fortsætter han, så ligger der den ene grøft efter den anden ned gennem terrænet. Da jeg kom

hertil, var der 45 små egetræsbroer med rækværk hen over dem. Det var alt sammen noget, som Jens Hvass havde lavet. Disse dræningskanaler startede man allerede på i 1865 for at dræne mosen, og man fortsatte også under 2. verdenskrig fordi man skulle have træ – mosen, den var ikke til noget. Der er mere end 40 km af disse gravede grøfter, som nu er blevet brudt af for at genskabe mosen. Jeg tror, det bliver så flot engang.

Efter kort tids vandring stopper vi ved en gruppe slanke egetræer. Man forestiller sig gerne, at et egetræ er et stort, lidt forkrøblet træ med en stor krone. Men her kan I se nogle, der er fuldstændig lige, næsten som et grantræ, og det er der penge i, siger Helge. Ovre på Sjælland ligger godset Bregentved, hvor man har plantet eg hvert år i næsten 130 år. For at få dem helt lige gør man det, at man klipper knopperne af stammen meget højt op, så der ikke kommer

sidegrene på dem og dermed heller ingen knaster. Så kan man nemlig lave et sådant træ til finer. I Tyskland har de et sted, hvor man kan tage dem i fuld længde og finere dem. Det er altså træer ligesom dem, der står her. Jeg vil tro, at et sådant træ koster cirka 40.000 kr. så der står noget af en formue lige her.

Lidt længere fremme ligger der et nyfældet bøgetræ, hvor man tydeligt ser hvordan kernen kan være mørkfarvet. Når det inderste af bøgetræer antager en anden farve, det kan gå hen og blive helt rødt, hvilket oftest er tilfældet ved gamle træer, falder de i værdi. Da Helge lavede den store TV serie om De Danske Skove, snakkede han med skovrideren ovre i Dyrehaven, som har Danmarks ældste og største bøgetræer, plantet af den tyske forstmand von Langen, der kom herop for at sørge for, at der igen kom skov i Danmark. Der var kun 3 % i Danmark, der var skov, i dag er vi oppe på cirka 13 %. Skovrideren ovre i Dyrehaven sagde meget muntert. Det var sgu. et problem med de gamle træer, fordi vi ikke kunne sælge dem pga. misfarvningen, men så fik jeg en idé, i stedet for at kalde dem bøgetræer, så kalder jeg dem for Jægersborg mahogni, og lige pludselig kunne vi ikke bare sælge dem, men kunne få nogle eventyrlige priser for dem. Smart fundet på.

Vi er nu så langt fremme, at vi kan se ud over Lille Økssø Mose. Det er en af landets bedst bevarede højmoser, siger Helge. Der er en sø midt ude i den. Der er sjældne planter. Der er multebær, tranebær og der er soldug, en køn lille plante. Vi havde engang her på distriktet en skovfoged, der var noget tvær. En dag, da han kommer forbi mosen om efteråret, står der en kone med sin cykelkurv godt fyldt op med tranebær. Den pågældende skovfoged blev meget vred og skældte den gamle kone ud på det groveste. Hun måtte kun tage til eget forbrug. Der var alt for meget og det kunne sælges. Konen sagde ingen ting til sit forsvar, men tog bare sin cykelkurv og hældte alle tranebærrene ud over ham med ordene. ”Så skal du også have dine bær tilbage, hvis du selv skal bruge dem”.

Helge beder nu eksformanden om at fortælle en historie i forbindelse med samme skovfoged, som vistnok havde et lidt anstrengt forhold til Helge: Skovfogeden vidste jo godt, at jeg var formand for Rold Skovs Venner, og engang hvor jeg fik en snak med ham, kom vi ganske naturligt også til at snakke om Helge. Og da var det at han lige pludseligt sagde de bevingede ord: ”Han aner ikke et klap om træer”. Se, den røg jo lige ind på harddisken, og da jeg senere ville skrive en kronik i Aalborg Stiftstidende i anledning af Rold Skovs Venners 10 års jubilæum, var disse ord jo helt fantastiske at indlede med. Men hvad hjertet er fuld af, løber munden jo over med, hvorfor jeg fortsatte: ”Nej, vel er han ikke forstmand, men han kender, om nogen, skovens sjæl helt ind til det allerinderste”. Og så kunne jeg ellers bare fortælle løs om både Helge og hans elskede Rold Skov.

På vores videre tur ned gennem skoven passerer vi nogle flotte douglasgraner. Dem kan I også altid kende, ligesom I også altid kan kende sitkagran, indleder Helge. Der er ingen andre, der er der er så brune og har så blød en bark som den. Det er også den, der hedder oregongran og den er fremragende til tømmer. Buderupholm Statsskovdistrikt opstod i 1826, da staten overtog Buderupholms skove, fortsætter han. Og det var godt, at den gjorde det. Det er den smukkeste del af skoven, der går helt fra nord til syd med Lindendorfs skove på begge sider. Det var ikke en særligt velplejet skov, man overtog. Nede på skovridergården kan man se de gamle driftsplaner, som Per og jeg har studeret meget nøje. Det er sjovt at læse om hvordan skoven så ud, da den blev overtaget, fordi der kom snart en skovrider, som blev kaldt Forstråden, og han skrev ned hvordan skoven så ud, og man får nærmest det indtryk, at det lidt, der var tilbage af skoven, var en jungle hvor grenene hang ned fra træerne. Det er en helt herlig beskrivelse.

Forstråden var her i næsten 50 år som skovrider, hvor han som oftest red rundt på sin lille islænderhest. I den forbindelse fortæller Helge, at han selv har fået foræret en islænderhest på betingelse af, at han skulle ride på den. Det har jeg også gjort – én gang. Men der er f..... højt op, og der er f..... langt ned igen, siger han. Men tilbage til Forstråden. Hans islænder

døde og blev begravet lidt øst for skovridergården og der vokser skovens største douglasgran, Forstrådens Gran, som er sat der hvor hesten blev begravet. Det allerførste år efter at staten havde overtaget skoven, var det en skovrider Ahrns fra Lindenberg og hans sønner, som varetog skovens pleje og så kom altså Forstråden. Han gjorde det fremragende og begyndte at plante grantræer og gjorde i det hele taget meget.

Herefter kom der en anden skovrider, der hed Hintz. Han var en munter mand, men han kunne ikke sammen med overførsteren, chefen for de jyske statsskove, der boede nede i Aarhus, så det endte med at han rejste herfra og tog over til Helsingørskovdistrikt. Men det er ham, der har plantet alle de store træer i Den Jyske Skovhave. Der iblandt den store kæmpegran, Abies Grandis, som siges at være Danmarks største nåletræ i rumindhold.

På vores videre tur er vi nu nået frem til Kremses Bøg. Her fortæller Helge naturligvis lidt om skovfoged Krems og dennes disputer med Jens Hvass, men han går dog snart over til at hylde vores nye formand, Bente.

Da jeg fortalte om de nye bestyrelsesmedlemmer og de, der er gået på pension efter 25 år, var der lige et par stykker mere, jeg skulle have nævnt. Vi har fået en ny formand, og det er jeg meget glad for. Den tidligere formand siger, at det er bare fordi, det er et kvindtimmer, og at hun er køn. Det er hun selvfølgelig også. For engangs skyld har manden ret. Jeg er så glad for, at du vil overtage det her, Bente. Din forgænger har gjort det godt i 25 år også, og der er megen tak til ham for de 25 år. Han kan ikke helt undværes, så han er blevet degraderet efter eget ønske til menigt bestyrelsesmedlem. Med hans store viden om hele foretagendet, så er Bente glad for at have ham som sin støtte. "Han er blevet udnævnt til æresmedlem af Rold Skovs Venner", følger Kätthe til. Bente har Kurt til sin højre hånd, fortsætter Helge, og så har Bente Per til sin venstre hånd, så det skal nok gå dig godt, og vi vil støtte dig med alt det, vi overhovedet kan. Vi er glade for at du vil påtage dig det ærværdige job, og når vi skal ud at gå næste gang, så er det ikke mig, men Bente, der siger godmorgen og velkommen.

Bente hylides som ny formand

Jeg er sådan set også rigtig godt tilpas, siger Bente. Nu er der så blevet lavet nogle ting om her i inderkredsen af Rold Skovs Venner. Én ting, vi heldigvis ikke har lavet om på, det er vores turleder. Ham har vi været så fornuftige at beholde. Det er jeg rigtig, rigtig glad for, og det ved jeg, at det er I også. Skal vi ikke give ham en stor hånd? Det vil jeg gerne have, at du fortsætter med, for det gør du rigtig godt, slutter Bente.

Jeg havde en god oplevelse i fredags, udbryder Helge. Jeg har fået en ny søster. Jeg anede ikke hendes eksistens. Jeg fik en mail i juni måned, som var meget kryptisk, hvor der var én, der ville fortælle mig noget om min slægt. Jeg overvejede meget om det var spam, og nåede frem til den beslutning, at det var det. Der gik så tre måneder, og så fik jeg et brev fra en Birgitteovre i København. Hun skrev, at hun havde sendt en mail, men at jeg ikke havde besvaret den. Hun forstod det godt, men hendes mor var efterhånden blevet en gammel dame, og hun ville gerne gøre op med sit liv inden hun gik herfra, og at hun havde noget, hun ville fortælle mig.

Birgitte fortalte i et senere brev, at hendes mor på 94 år havde den samme far som jeg. Jeg havde aldrig hørt om hende, jeg anede intet om det. Tænk, at få en søster i min alder. Jeg har så korresponderet med dem og aftalt med datteren, at vi skulle vente til foråret inden jeg tog over til den gamle skrøbelige dame. Det blev aftalt til den 15. marts. Pernille og jeg fløj over til København og skulle til frokost og tog derud til Vanløse. Jeg blev noget overrasket da den

gamle dame selv åbnede døren. Rank, velplejet og med et meget smukt ansigt. Fuldstændig frisk og klar i hovedet, og vi havde sådan en hyggelig dag.

Lige i det øjeblik, hvor jeg gav hende det første knus, slog det ned i mig, jamen, det er jo ligesom at få den søster, som man har hørt emigrerede til Amerika før man blev født og som man aldrig har set. Det var ligesom, jeg havde kendt hende hele livet. Blod *er* altså tykkere end vand. Jeg synes virkelig, at det var en af de helt store oplevelser i mit liv. Tænk, at få en søster i sit femoghalvfjerdsindstyvende år. Det er da flot. Hun havde først fortalt sine døtre det for tre år siden. Den ene datter var så begyndt at pukke på hende og sige. Du skal gøre noget ved det, du skal prøve at finde ud af, hvem din far var. Hun fortalte, at hun gik på arbejde i København og gik ned ad Bredgade, hvor der var en kunsthandel, der havde min fars billeder udstillet. Jeg gik altid forbi for at se, hvor lang tid der gik, før billederne blev solgt. De var så søde, både moderen og datteren og vi havde det virkelig *så* hyggeligt.

På et tidspunkt snakkede hun om én, der havde været i fængsel. "*Det har jeg også været*", sagde Helge. Men jeg fik aldrig fortalt historien, så da jeg kom hjem, tænkte jeg, det var sgu ikke heldigt, nu går de og spørger hinanden, hvad mon han har været buret inde for? Men så sendte jeg en mail til datteren, at jeg lige ville forklare hvorfor jeg var buret inde.

Forklaringen var, at Helges kone var blevet meget frugtsommelig mens de boede i Cambridge i England. Helge havde på samme tid søgt et nyt job nede i Cornwall og havde fået en tidsfrist indtil barnet var født. Det trak imidlertid ud med fødselen, hvorfor Helge fik fristen forlænget flere gange, men tilslut gik den ikke længere, han *skulle* møde op. Han havde dog kun været i Cornwall i få dage da deres datter blev født, hvilket chefen fejrede med at give champagne. Helge ville selvfølgelig gerne have fri næste dag for at besøge mor og datter, og det fik han også lov til, men kun i én dag. Han måtte derfor køre de 500 km hver vej om natten og blev selvsagt meget træt. For at få noget styrkende stoppede han på vejen tilbage i en lille by og spurgte to betjente om hvor apoteket lå. *Der, sagde de og pegede*. Helge holdt lige udenfor. Måske ikke så sært begyndte betjentene at spørge til Helges tilstand. De kunne godt se, at han var træt ad h' til, så det endte med at de tog ham med til stationen hvor han fik lov til at sove i detentionen, dog med åben dør. Klokker 10 blev han vækket med et dejligt morgenbord, og som den venlige og høflige mand, Helge er, må han have gjort et godt indtryk, for betjentene sagde til ham. Vi har ringet ned til din chef og sagt, at du har været vidne til et trafikuheld, så nu håber vi, at du finder på en god og dramatisk historie, og ikke siger noget om, at det bare er noget, som vi har lavet. Sådan var England den gang, og nu ved min gamle søster hvorfor, slutter Helge denne utrolige historie.

Vi fortsætter mod syd ad Roldvej frem til den lille sten ved Hummelbækken. Vi har kun ét vandløb i Rold Skov, alt andet vand kommer i kilder, siger Helge. Det er dog ikke helt rigtigt, for der er en lille bæk, som løber her. Den føder Hvass Sø, som vi nu skal hen og besøge. På vejen derover stopper Helge dog ved en lavning, der er resterne af en gammel grusgrav, for at fortælle om det at lære at kende forskel på dyrene i skoven. Da jeg kom hertil vidste jeg godt, at der både var krondyr, rådyr og dådyr, men hvad der var hvad, det anede jeg ikke et klap om, siger han. For at få et krondyr at se, blev jeg anbefalet af Jens Hvass, at sætte mig over på bakken ved Troldefaldet, som skulle være et godt sted. Jeg opgav dog at få et krondyr at se, men en anden gang, da jeg kom gående lige her ved hullet, stod der en kronhjort med sit lam, og lammet diede moderen.

Kalven har forhåbentlig ikke diet ved hjorten (hannen), siger Marthin med et glimt i øjet. Det går rigtig godt, griner Helge. Ja, du har stadig noget at lære, siger Marthin igen, hvortil Helge svarer. Altså når jeg fortæller om den bakke og Troldefaldet, så er jeg nødt til at sige, at for enden af bakken står der en meget stor douglasgran, som man pga. min store viden om kalve og hjorte og dådyr osv. har opkaldt, Qvistorffs Gran. Så I kan godt gøre nar, jeg tager mig overhovedet ikke af det. Mon ikke det var dagens muntreste episode?

Apropos dyr og jagt fortæller Helge om en anden munter episode. For mange år siden var jeg privilegeret på den måde, at jeg blev inviteret til med på alle statsskovens jagter. En dag, hvor man var klar til at gå en så gennem, var der en af jægerne, der sagde. Der har løbet kronvildt over her. Så begyndte alle disse kloge jægere at diskutere om hvor længe siden, det kunne være. Med på jagten var også komtesen fra Lindenberg, Elisabeth Svendsen, der er kendt som en meget stor jæger. Der var så en af jægerne, der tænkte, vi må hellere spørge Elisabeth, så det gjorde han. Hertil svarede hun. Det kan man sgu. da lugte, det er et kvarter siden. Om hun tog gas på dem, ved jeg ikke, men det virkede meget imponerende.

Vi fortsætter nu ad Holtevej og kommer hermed snart frem til den dejlige bålhytte i nærheden af Hvass Sø. Nu er tiden kommet til en velfortjent pause og en velfortjent bid brød, samt ikke mindst, tid til en god snak og et hyggeligt samvær. Inde ved Hvass Sø fortæller Helge, at den er opkaldt efter den gamle skovrider, Jens Hvass.

Han ville gerne have en sø her, men den gang var man meget påpasselige i statsskovvæsenet med at bruge penge på den slags. Men det fandt Jens Hvass ud af at klare, og i dette

tilfælde ringede han til civilforsvaret og sagde. I kan få en opgave her i skoven, hvor I kan lære jeres folk hvordan man kan gøre det ene og det andet. Chefen for civilforsvaret var ikke rigtig med på hvad Jens Hvass mente. Jo, sagde Jens Hvass, vi skal have lavet en sø. Det kan I få lov til at gøre, og det skal ikke koste jer en krone. Det gjorde de så, og Jens Hvass fik sin sø ganske gratis. Han plantede senere træer rundt om søen og forsynede dem med skilte ligesom i 'Den Jyske Skovhave'. Søen ligger så tilpas afsides for folk, der kommer nordfra, at der ikke er så mange, der besøger den. Jeg synes, at det er et af de rigtige dejlige steder i skoven. Som så ofte før, fortæller Helge, at Jens Hvass var skovrider her i skoven fra 1940 til 1970. Han afløste Poul Lorenzen, som blev udnævnt til skovdirektør under krigen som følge af sine store diplomatiske evner. I begyndelsen var Helges forhold til Jens Hvass ikke på toppen, vel nok fordi Helge som en høflig hotelmand ydede for lidt verbal modstand, men senere blev de meget fine venner.

Endelig fortæller Helge historien om da Jens Hvass og en kammerat skulle forestille at tigge som fattige drenge i København. Da det var Jens Hvass' tur, kom der en pæn ældre herre i diplomatfrakke og med høj hat gående. Både Jens Hvass og hans kammerat fik en 25 øre, men pludselig kom der en mand frem og skældte dem ud med ordene. "Det gør I aldrig mere, det var kongen". Jens Hvass var i øvrigt selv meget stolt af, at han havde kendt fire konger og én dronning personligt. Den første, det var ham med 25 øren, kong Christian 9.

Vi går nu direkte fra dæmningen ud på Ardenvej og følger denne langs jernbanen mod nord. Herfra går vi til venstre ad Den Grønne Vej ind til Røverstuen. Her fortæller Helge naturligvis om røvernes meritter. Hvordan de trak snore, der var forbundne med sølvklokker, ud over vejen, så de kunne høre når nogen kom forbi. Man vidste ikke så meget om Røverne fra Rold før end skovrider Stougaard fra Lindenberg gjorde Helge opmærksom på, at Jeppe Aakjær havde skrevet noget i et værk, der hedder Steen Steensen Blichers Livstragedie. Heri fortæller han om Blicher og cirka 25 af hans noveller, hvoraf den historiske baggrund for en af disse netop er Røverstuen.

Der går mange farverige historier om Røverne fra Rold. Det hele endte dog i en stor retssag, der blev afsluttet i 1844, hvor 79 personer fik en egentlig dom. Heraf skulle de syv offentligt kagstryges og have livsvarigt tugthus, mens 156 blev sendt hjem til deres respektive sogne som strafværdige. De mest berømte af røverne var Bette Fanden, en bare 152 cm høj skrutryg ved navn Johannes Jensen, Lorentz Meyer fra Aalborg og hans forlovede, det offentlige fruentimmer Ane Pernille Andersdatter Storm, Petronillen kaldet. De blev dog alle benådet i 1864. Bette Fanden tog tilbage til sin hjemby, Stenild, hvor hans kone boede på fattiggården.

Lorentz Meyer tog til Aalborg, hvor brændevinsbrænder Harald Jensen tog ham i sit brød. Der gik dog ikke ret længe før han begyndte at stjæle igen, og så var det forhold slut.

Nu var der så blot tilbage at tage den sidste vandring tilbage til Mosskov. Vi går atter forbi Kremsses Bøg, men denne gang tager vi den smukke skovsti op til Storedalsvej, ad hvilken vi kan komme direkte op til parkeringspladsen.

En meget smuk, munter men også kold tur var slut. Det er også *lidt* pudsigt, at kulderekorden fra marts måned 1987, da forløberen for Rold Skovs Venner startede op, først skulle blive slået her i marts 2013, hvor Rold Skovs Venner har startet en ny æra. Skal vi ikke betragte det som et godt startskud til et fortsat godt virke i mange år?

Tur 2.

Endelig, endelig blev vejret lunere, hvilket da også betød, at der søndag den 14. april mødte hele 86 personer op på Frueskoens p-plads på Buderupholmvej. Hermed fik vi dog et ikke forventet problem, idet halvdelen af pladsen var optaget af noget fældet træ, hvilket så igen betød, at mange måtte holde ude på landevejen. Dette var ikke hensigtsmæssigt, men er hvad der sker. Ingen kunne forudse det og må komme ind under force majeure. Ellers er pladsen jo fin og vi har kunnet være der mange gange før.

Turen skulle denne gang gå gennem Bjergeskov, Skadsholm og Nørreskov, og for første gang var det Bentes tur til at byde velkommen, hvilket hun gjorde på den sædvanlige muntre facon med at ”jamre” lidt over, at hr. turlederen havde ringet og ”brokket” sig, fordi hun ikke kunne sørge for bedre vejr. Det havde han dog ikke behovet at gøre, for vejret var ganske udmærket. Det var blevet ikke så lidt lunere, og vi fik ikke en dråbe regn. Endelig gjorde Bente opmærksom på, at der endnu var pladser tilbage til turen til Tofte Skov, selvom der

allerede var skrevet 50 personer op på listen. (Der kom flere til i løbet af dagen).

Som det første trip fører Helge holdet op til det forholdsvis nye udsigtstårn i den nordlige ende af Bjergeskov, også kaldet ”Bjergtårnet”. Ja, siger han, vi skal på tur i dag og det er vel nok, tror jeg, den kønneste tur, man overhovedet kan tage i Rold Skov. Der er så meget smukt og så meget spændende at se på. Specielt for mig, så er det en særlig glæde at skulle vise jer skovens største egetræ. Der er ikke så mange, der kender den fordi den står så afsides, men nu skal vi ned og se på den.

Det er vores første rigtige tur med vores nye formand, og selvom jeg ringede forleden dag og gav hende en balle fordi hun ikke har sørget for ordentligt vejr de sidste par gange, så kan jeg se, at hun har taget det til efterretning. Det er straks meget bedre. Nu skal I gå op og se den umådelige gode udsigt der oppe fra tårnet, fortsætter Helge. At vi har fået det tårn, er noget vi kan takke vores statsskovrider, der gør så mange gode ting for skoven og for skovgæsterne, for. Værsgo` at gå op og nyde udsigten.

Turen fortsætter ned på Ålykkevej, hvorfra man kan se hen mod Teglgårdsmølle. Det var oprindeligt et skovfogedsted og senere et skovløbersted, siger Helge. Så flyttede den gamle skovrider Poul Lorensens datter og hendes mand herind. Han hed Erik Sander. Han var jægermester. Ved I hvad en jægermester er?, spørger skælmene Helge, hvortil der kommer flere ”gode” forslag. Nej, det ved I ikke, for den titel findes ikke på dansk. I Sverige har man den, men ikke i Danmark. Men Erik Sander gik meget op i adelen og havde et visitkort med skjold på, selvom han ikke var spor adelig, og hans titel var jægermester. En titel, han selv havde givet sig, selvom han ikke havde noget som helst med jagt at gøre. I virkeligheden levede han af at sælge blonder, og havde nogle kufferter med blonderne i. Alt fra de mest fornemme, fine og uendeligt små trusseblonder til blonder til paraplyer og parasoller.

Erik Sander var en dejlig original. Jeg blev uvenner med ham, men vi viste det aldrig udadtil. Vi spillede altid rollen når vi var sammen. At vi blev uvenner var jeg egentlig slet ikke klar over, det kom sig bare. Erik Sander skrev et læserbrev, eller flere, i den lokale avis, hvor han nedgjorde Spillemandsmuseet og deres musik. Jeg var den gang formand for Turistforeningen og jeg syntes ikke, at det var korrekt at gøre det. Hvis han var utilfreds, kunne han jo bare gå op og sige det til dem. Han gik især op i om de brugte de rigtige instrumenter.

Men så skrev jeg et pænt læserbrev i avisen, at jeg syntes, at han skulle gå op og snakke med dem. Man skulle ikke sværte sin egen rede til. Det skulle jeg aldrig nogen sinde have gjort, så kan I tro, at projektøren blev rettet på mig. Og jeg blev sværtet til. Men som sagt, det viste vi ikke når vi mødtes. F.eks. når jeg kom ned til Anne og Erik for at høre om noget, Anne kunne fortælle mig. Så sad Erik Sander ovre i hjørnet med sin monokel, og så snart man kom ind, så faldt monoklen. Det var fuldstændigt ligesom på det kongelige teater: "Hvad skuer mit øje, er det ikke selveste hr. Qvistorff". Anne, Anne, find flasken frem. Det var en flaske Armagnak, de havde fået nede i Frankrig med en meget fornem håndskrevet etiket på. Sander var den eneste, der vidste, at jeg godt kunne lide Armagnak. Vi fik så et glas og den smagte virkelig godt. I begyndelsen – efterhånden fik den mere og mere smag af Larsen Cognac. Jo, han var dejlig.

Jeg skal lige sige, at der er en kilde bag ved huset, og der bor isfuglen. Nede i engen foran er der noget som man tror, er et skibsværft fra middelalderen. Endnu er der dog ikke nogen, der ved om det er rigtigt, slutter Helge.

Den fortsatte tur går nu ud på Skadsholm. Dette er i virkeligheden en ø, siger Helge. I forne tider hvor vandet lå meget højere nede i Lindensborg ådal, som oprindeligt var en fjordarm, der kom oppe fra Limfjorden, var der vand hele vejen rundt om Skadsholm. Det kan man se ovre ved vestsiden, hvor terrænet falder stejlt ned. Man skal helst ikke gå den vej herind. Jeg kan huske, at jeg engang gjorde det med Rold Skovs Venner. Det blev *lidt* sjovt.

Her hvor vi står nu, stod der et hus, der var bygget i norsk stil. Der boede hr. og fru Gjern. Hr. Gjern havde været plantagebestyrer hos ØK ude på Østen, men havde fået en tropesygdom og var derfor taget hjem. De havde taget så ukristeligt mange vidunderlige kunstgenstande, som de havde samlet, med hjem og satte ind i det hus, som de byggede her. Han døde forholdsvis tidligt. Fru Gjern blev meget gammel. Jeg kan huske, da jeg kom her til egnen, da kørte hun i en 'Ford 29' ned til posthuset. Jeg har været inde at besøge hende, og det var virkelig som at komme i et raritetskabinet med alle de ting der ude fra. Det foregik på sådan en gammeldags engelsk vis. Upstairs - downstairs. Fru Gjern spurgte ikke om man ville have kaffe eller the. Der var kun the. Så kom hun, satte en bakke og tog koppen og ordnede theen så den var helt rigtig. Og så konverserede man. Jeg kan også huske, at hun havde en dåse med småkager. Jeg overlevede, eller rettere, mine tænder overlevede. Det var som at bide i jern.

Fru Gjern blev svag fordi hun blev så gammel og kom nogle gange på hospitalet i Skørping, men hun kom dog hjem igen. Hun ville dø i sin rede. En af de hjemmehjælpere, der kom og passede hende, fortalte mig engang, at hun var kommet her en vintermorgen og gik op i fru Gjerns soveværelse, og da lå den gamle dame nede på gulvet. Jamen, fru Gjern, hvor længe har De ligget her? Jeg har ligget her hele natten og efter så lang tid, så synes jeg, at det er en lille smule koldt, svarede fru Gjern.

Fru Gjern var datter fra godset Buderupholm. De solgte Buderupholm, men beholdt selv det stykke her og skoven, vi lige har gået i. Statsskoven købte det i 1970'erne, men man lod huset forfalde efter at den gamle kone var død. Og så en dag, så brugte man det til en brandøvelse for civilforsvaret, og nu er der overhovedet ikke noget at se efter det mere.

Turen går nu rundt langs med Skadsholms gamle kystlinje indtil Helge stopper ovre ved den store eg. Den er da flot, siger han. Og så kommer spørgsmålet: Hvor gammel er den? 400 år, det er den da, og så er vi jo tilbage ved Chr. 4. I forbindelse med den bog, jeg skriver på i øjeblikket, da skulle jeg lige finde ud af, hvor mange orlogsskibe englænderne sejlede af med

i 1807. Tænk jer, det var 67 skibe bygget af egetræ. Der er gået mange ege til der.

Det ældste egetræ i Danmark, er jo Kongeegen, som er et sted mellem 1.500 og 2.000 år gammel. Den står oppe i Jægerspris Nordskov. Rold Skovs Venner har været på tur derover, og der står jo tre meget store træer, eller rettere sagt, resterne af dem. Kongeegen, Storkeegen og Snoegen. Jeg har lovet Bentes forgænger, at jeg ikke vil nedgøre ham i hele 2013. Han skal kun roses, men nu da han ikke er til stede, kan jeg godt tillade mig at bryde det. Da Rold Skovs Venner var ovre for at se på disse vidunderlige egetræer i Jægerspris Nordskov, var der rundt om Kongeegen lavet et rækværk, så man ikke umiddelbart kan komme ind til den. Så stod vi alle sammen der, og så siger jeg til Per, gå nu ind og klap Kongeegen og fortæl noget om den, det giver jeg dig lov til. Så gik Per derind og han var så stolt, så stolt. Det var så flot at se. Det er måske ros i virkeligheden.

Den videre tur fortsætter gennem et terræn, der har fået lov at ligge hen som urørt skov. Hvis der nu er én, der vender sig mod sin sidemand og siger: Det er da et kedeligt stykke skov, det der, det er grimt. Så er det ikke helt ukorrekt, siger Helge. Men i virkeligheden, så er det urskov. Det har aldrig været under forstlig behandling. Stykket op mod Skadsholm har bare fået lov til at passe sig selv, og så kommer det altså til at se sådan ud, hvis jorden ellers er god og det er sådan noget tørvejord som det her jo.

Om et øjeblik kommer vi hen til et åbent stykke, hvor vi kan se ned til Lindenberg ådal. Der var engang hvor jeg blev inviteret med på Statsskovens jagter, uden at jeg var jæger. Engang var der en mand med, der virkelig var klædt på som en jæger skal være i grønt tøj og det hele. Jeg spurgte den daværende skovrider, Preben Møller: Hvad er han for en gut? Hvortil Preben Møller svarede. Ja, det er sgu en sjov historie, for han er krybskytte. Jeg har derfor sagt til ham. Nu kan du få lov til at komme med på jagterne, og så vil vi ikke have noget af det andet mere. (Det var selvfølgelig også en måde at løse problemet på. red).

På turen hen ad Ålykkevej passerer man også indhegningen med fruesko. Jeg kan se, at der er kommet nyt hegn rundt om, siger Helge. Før var det af træ, men sidste år var der nogen, der brød ind og stjal en masse fruesko, så det har man åbenbart villet prøve at undgå. Helge fortæller herefter om hvordan plantør Brüel fandt dem tilbage i 1884, og om hvordan det gennem årene er gået frem og tilbage med bestanden. I 1950'erne var det helt galt, hvorfor Jens Hvass anbefalede at få fældet nogle af de store træer så blomsterne kunne få mere lys. Det mente man ikke på universitet i København, men til sidst var der så få, at man nødtvunget måtte høre efter hvad han sagde, og allerede året efter var der mange flere. Endelig nævner Helge, at man for nogle år siden har fundet en ny, stor bevoksning med fruesko. (*"Jeg ved en blomsterhave, jeg siger ikke mer"*). Frit efter Harald Bergstedt, red.

Det næste stop sker lige der hvor slugten, kaldet Ålykke går ned mod Lindenberg Å. Helge peger mod sydvest og siger. Det er Nældedalen, der går der, hvilket så også giver inspiration til at fortælle. Bl.a. om den gang han sammen med tidligere skovrider, Preben Møller fandt en stenalderbrønd. Historien gentog sig nogle år senere sammen med Preben Møllers efterfølger, Uffe Laursen, og for at det ikke skal være løgn, så har Rold Skovs Venner efter atter nogle år fundet en tredje brønd. Naturligvis fortæller Helge også historien om da den til tider meget bryske skovrider, Jens Hvass, talte ned til to dommere, der var på vej hen for at se frueskoene, men var stoppet op på vejen for at få sig et lille hvil.

Den næste etape mellem Ålykke og Lille Blåkilde følger den dejlige sti oven for Lindenberg Å. Ved starten lover Helge at tie så længe turen varer, men jeg vil lige sige, at det stykke vi nu skal gå igennem, betragter jeg som det smukkeste med gamle egetræer og gamle bøgetræer og en vej, der snor sig af sted langs med Lindenberg Å. Der er så smukt, så smukt. Læg også mærke til krattet, der kommer op mellem egetræerne. Det er hassel, for når der er eg, så er der også hassel.

Ved Lille Blåkilde repeterer Helge forskellen på de tre vigtigste former for kilder, vi har i Rold Skov. Sumpkilder, bassinkilder og strømkilder. I Rold Skov er der i tusindvis af kilder,

men kun en eneste strømkilde, og det er netop Lille Blåkilde. Sumpkilder kommer typisk op i engdrag, som oftest i hundredvis, der samles i ét løb som f.eks. Ravnkilde eller Kousbækken. Så er der bassinkilderne, og de allerflotteste er Store Blåkilde og Blåhøl. Den fineste slags er strømkilderne, som kommer direkte ud af kalken. Lille Blåkilde har altid været regnet som den mest vandgivende af alle kilderne, men nu er blevet uenighed om hvor meget vand de forskellige kilder egentlig afgiver. Naturgeograf Peter A. Larsen har foretaget nogle målinger, men vil gerne have universitetet til at gå dybere ind i sagen. Endelig nævner Helge, at det er meget ejendommeligt, at vandet der kommer ud af kalken her ved Blåkilde er kalkfattigt, men det noget med iltindholdet i vandet at gøre.

Den fortsatte tur går nu langs den smukke hulvej hen til den nordvestligste del af Nørreskov, som tidligere havde sit eget navn, nemlig Ottilielund. Det er nu blevet tiden til en velfortjent frokostpause, hvorefter Marthin demonstrerer hvordan en stor mand kommer gennem et ret så lille øje på et øjetræ.

Marthin benytter samtidigt lejligheden til at give nogle praktiske oplysninger mht. turen til Tofte Skov, men snart går han dog over til at fortælle om et besøg i Skindbjerglund. Jeg var derude i torsdags og her så vi nogle stave af bøge- og egekævler, der var banket ned i jorden hvorefter der var lagt sand hele vejen rundt om dem. Der var tre. Vi blev enige om, at det nok var nogle asetro personer, der havde lavet nogle konspirationer med stjernerne og andre ting.

Da jeg kom hjem ville jeg undersøge det nærmere og blev så glad, da jeg på Naturstyrelsens hjemmeside kunne se, at der skulle ske noget ude i Skindbjerglund. Det er sådan, at omkring Sankt Hans, gør man det, at man genindfører eghjorten, som er det største insekt, vi har og havde i Danmark. Den sidste, der blev set, var et vildfarent eksemplar i 1970 nede omkring Vejle. Før den tid var de ikke blevet set siden 1953.

Eghjorten er et insekt, der ser frygtindgydende ud, det kan blive op til 10 cm stort, og den kan flyve og har et "gevir" ligesom en kronhjort. Man udsætter 250 larver omkring Sankt Hans, som man har indsamlet forskellige steder rundt om i Europa. De anordninger, som jeg så ude i Skindbjerglund er beregnet til dem. Det er sådan, at larverne graver sig ned under de her bøge- og egekævler og de lever af en sukkerholdig saft, der afgives af veddet under forrådnelsesprocessen. Larven kan ligge der i 5 år på samme måde som cikader. Herefter forvandler de sig til eghjorte og lever i én måned med et eneste formål, gæt selv, hvorefter de dør. Og så går der jo så 5 år igen.

Jeg tvivler på, at der er nogen her, der har set en levende eghjort i Danmark. Man skal være heldig for at se den, og skal kende det levested, hvor de er. Så om 5 år vil man kunne komme til Skindbjerglund og se eghjorten. Det er endnu et dyr, der bliver indført til Danmark, så nu har vi både eghjorte, ulve og bævere, og elge bliver nok det næste. Mårhunde er jo udsat af private, som desværre er lidt uheldigt, for den tager en del af vores fugle, slutter Marthin sin fremragende beretning fra naturens verden.

Turen går nu videre op langs den lange stenrække hvor Helge selvfølgelig også stopper op og siger: Ja, det her er en af Rold Skovs seværdigheder, som man blev opmærksom på for ca. 30 år siden. Som I kan se, så er der en lang række af sten. (27 sten og 70 m lang, red.). Det er oldtid – stenalder. De viser ned til ådalen, hvor man kan se, at der har været en dæmning hen over dalen, formodentlig til en bro, idet der her var en fjord i oldtiden. Man ved ikke, hvad alle de sten, der ligger i en lige række er, men det har et eller andet med solhverv at gøre, netop pga. retningen. Man har ovre ved Myrhøj ved Ertebølle fundet en stenrække, der er endnu mere imponerende end denne her. Men man har aldrig rigtig fundet ud af hvad det er. Marthin har sikkert ret i at der er et eller andet med asetro i det her. Men engang af åre finder man måske ud af det.

Hertil supplerer Marthin: Når vi kommer op på vejen her oven for, så har vi en langdysse, som har nøjagtig samme orientering. Langdysserne var lagt sådan, at det ved vinter- og sommersolhverv passede med solens op- og nedgang på hver sin side. Man har også en stor cirkel her nede bag ved, som man formoder, har været en rituel plads. Lige her henne på venstre side af stien ligger der en stor trædesten med nogle mindre sten rundt om. Der har man fundet nogle dna spor af blod, men det er ikke nærmere bestemt, om det er menneske- eller dyreblood. Det mener man er en lille ofringsplads. Ud over Ertebølle, så ligger der også oppe i Tingskoven nogle lignende ting, (Rold Skovs Venner var der i 2003, red.), og det gør der også i Lejre ved Roskilde.

Til slut nævner Marthin nogle eksempler på hvorledes koordinaterne rammer nogle kendte punkter. Bl.a. lige nord for Göteborg, hvor der er hugget riller ind i klippesiden, samt Stonehenge i England. Så man mener altså, at det har noget med stjerner og pejlinger og religiøse ting at gøre, slutter han.

Oppe ved vejen til Nældedalen står der en gruppe flotte asketræer. Det er et af de få steder i Rold Skov hvor der er ask - et meget smukt træ, siger Helge. I modsætning til andre træer, så beholder asken jo sin lysegrønne farve sommeren igennem. Asken var jo et yndet træ tilbage i oldtiden, hvor man betragtede asken som verdenstræet, og det er en dejlig historie. Verdens-træet Yggdrasil var et kæmpetræ hvis rødder gik ned til nogle livgivende kilder i jorden mens kronen dannede selve himmelhvælvet. Yggdrasil ville ryste sin stamme og fra grenene ville der falde nektar ned. Men en dag ville det hele gå amok med jordskælv og vulkanudbrud.

Masser af mennesker ville gå til, men når det var overstået, så ville der opstå en ny og bedre verden. Normalt skal asken jo have vand. Ude i Skindbjerglund kan man se, at den næsten står i vand, men det ved de her ikke noget om, de klarer sig fint alligevel.

Der er et sted her i skoven, hvor jeg altid er i tvivl om hvilken vej, jeg skal gå. Det er lige her henne i det store vejkryds, så nu må vi se, om vi kommer i den rigtige retning. Retningen var nu god nok, først et stykke op ad Bundgårdens Kirkevej og så til venstre hen mod proveniensforsøgene. Det er det sidste sted i Danmark hvor den sorte stork havde rede indtil begyndelsen af 1950'erne. Jeg tror ikke, at den er kommet tilbage, hvad siger Marthin? Jo, det er den, der er sorte storke i Lille Vildmose, svarer denne. Og så har turen jo hele tiden været i bjergeskov, fordi meget af den ligger så højt, fortsætter Helge. Den vej, der går her er sådan en lille bjergvej, som snart fører os hen til proveniensforsøgene, og hvad betyder så proveniens? Det betyder herkomst. Når vi kommer derhen, vil I se, at man har plantet forskellige slags bøg for at se hvordan de vokser i forhold til hinanden, og hvilke, der vokser bedst i Rold Skov, og dermed også se, hvordan de vokser i forhold til roldskovbøgen.

Henne ved proveniensforsøgene kan man ikke mere komme helt tæt på træerne, idet disse nu er blevet hegnet ind. Men nu ved I hvor det er, og så kan I jo planke den, siger Helge. Men jeg kan fortælle, at der er tydelig forskel på hvor hurtigt træerne vokser. Den langsomste, det er roldskovbøgen, der heller ikke bliver til et lige træ. Den hurtigste er karpaterbøgen.

Ja, så er det bare at gå tilbage til bilerne, og nu spørger jeg formanden, om hun vil gå i spidsen og føre os tilbage til bilerne, slutter Helge for denne gang. Nej, det vil jeg ikke, siger Bente med et smil, for så får I bare en endnu længere tur. Jamen, så vil vi da gerne gå med dig, lyder det fra flere af deltagerne. Dejligt at høre, for det fortæller jo kun, at det havde været en dejlig dag med gode oplevelser, som man sagtens kunne bruge endnu flere af.

Tur 3.

Den 12. maj drog Rold Skovs Venner til de dejlige Solbjergskove for 5. gang. Vi har et par gange haft problemer med at finde parkering, men som det dog er sket tidligere, så havde godsejer Poul Svanholm været så venlig, at give os tilladelse til at holde på gårdens store parkeringsplads. Herligt, at der var så god plads, for der mødte hele 74 personer op, fordelt i

42 biler. For engangs skyld havde Helge måttet melde afbud, grundet at det var lige før deadline for en ny stor bog. Denne gang om en historisk talerstol i Terndruplund, hvor så mange koryfæer har talt om grundloven. Den kan alle godt glæde sig til at læse, garanterer denne skribent for.

På efterhånden vanlig vis, bød formand Bente velkommen og overgav straks ordet til Marthin Nygaard, der så beredvilligt havde trådt til med kort varsel. Hvis jeg siger noget, som I synes er noget vrøvl, husk så lige at markere, for jeg kan jo ikke huske alt, siger Marthin. Jeg har ikke gået turen igennem, men jeg ved nogenlunde, hvorledes der ser ud her i skoven, og der er da også nogle ting, som jeg kan fortælle lidt om. De, som har været med tidligere, kan sikkert høre, at jeg gentager nogle af Helges historier. Jeg vil også lige sige, at i 2001, hvor vi også var på tur her i Solbjergskovene, da var det også 'Mors dag'. Så på den måde starter det jo godt, og jeg håber, at I har husket det alle sammen. I hvert fald mændene. Vi går nu ud til det østlige skovbryn, hvor vi så vil følge randen af skoven et stykke vej, før vi drager ind i den, slutter Marthin sin introduktion af turen.

Turen starter altså i den søndre del af Ravnborg Skov, og går i starten mod syd af Veddum-vejen, men snart efter drejer vi mod vest ind i områdets lavtliggende områder via to træstammer, der ligger hen over Præstebækken. Dette er et sumpet område, hvilket man dog har kompenseret for ved at lægge knuste skærver ud. Hertil siger Marthin. Det er sådan, at både naturstyrelsen og de fleste skovejere får tilbudt noget knust flint til at lægge ud på skovvejene, og hvis man er opmærksom, så kan man finde søpindsvin imellem det. Når man sorterer materialet i grusgravene, så

kommer der meget materiale af flint og dermed også søpindsvin frem, og her er der et, som vi har fundet lige nu. Vi har en lille dreng med på turen, som jeg har lovet, at han skulle få det første, vi fandt, så nu kan du komme her hen og få det.

Det er billigt materiale, og som man ser, så er det også strøet ud her. Det er det også i Rold Skov. Naturstyrelsen har jo lavet en mountainbikebane, der er rigtig mange kilometer lang. De var rigtig glade og fro, så de smed lige en hel masse flint ud over den, og cyklisterne havde da en god dag, for de skulle til at lappe cykler hver 5. km. Så det var en 'succes', men nu har de så kørt noget stenmel på. Man kan altså finde fossiler inde midt i skoven. Man plejer at sige. En god tur i skoven, det er, at man også kan finde et søpindsvin.

Vi fortsætter mod vest og kommer hermed ind i et mere 'rigtigt' moseområde. Nu er vi så kommet ind i et moseområde, som vi også kalder en sig, siger Marthin. Den vej, vi startede med at gå ned af, var vejen til Veddum, og Veddum var forhen storkeby nr. 1 i hele Himmerland. Der blev på et tidspunkt talt over 200 rugende storkepar på én gang i området (omkring 1860), hvilket vil sige mellem 800 og 1.000 individer.

Hele området her under Ravnborg er på 500 ha, fortsætter Marthin. Det er 906 td. land eller man kan også sige 5 millioner m². Godset bliver drevet som skovbrug, der giver en god indtægt. Vi vil komme forbi mange store bøgetræer. Der står bl.a. nogle meget store bøge i den del af Ravnborg Skov, der ligger på nordsiden af vejen til Hurup. Derovre står der bøge, der har nået deres maksimale højde, der er cirka 40 meter. Lige her er der en stor klynge af egetræer. Jeg har sjældent set så mange store egetræer, som der er i det område her. Det er faktisk bemærkelsesværdigt, fordi man hele tiden har solgt af dem, idet de er blevet brugt til at lave egefiner af, men også til byggeri.

Noget af det, der er rigtig meget af, er ask. Der er desværre kommet noget, der hedder asketoptørrer, og det er faktisk det samme som der skete med vores elmetræer. Det er en svamp, der virker som en symbiose mellem asketræet, en bille og så en svamp. De tre ting tilsammen. Og det er såvel på unge som på gamle træer. Det er faktisk træet, der selv lukker af som et

forsvar mod denne svampeinfektion. Træet gør det, at det lukker af for tilførselen af væske til de steder, hvor der er svamp og så dør den jo. Man kan sige, at det er en kombination af, at den bliver påført en svamp, der går ind og gør veddet blødt, og så at den selv lukker af. Det er en katastrofe for at sted, hvor man lever af at sælge træ til møbelindustri. Og det gør man her. Hvor askemøbler stadigvæk er noget af det smukkeste, lyst og lækkert træ at se på, og som holder sin lyse farve faktisk i hele sin levetid..

Jeg vil tage fat i det, der hedder elmesygen. Elmesygen kom til Danmark omkring 1920. Den var allerede i Holland i 1919. Den kom fra Østasien, hvor man har nogle elmesorter, der kan tåle de forskellige svampearter. Den måde det hovedsageligt er blevet spredt på her i landet, er, at der er kommet nogle enkelte elmekævlere fra Mellemeuropa herop med bark på. Så sker der det, at der er mange skovejere og private træejere, der skynder sig at få fældet deres elmetræer, og hvad skal man med alt det træ, hvis man ikke har en brændeovn? Ja, man sælger det da. En i Sønderjylland køber et læs træ fra Bjerringbro, og én fra Fyn sælger et læs træ til Skagen, og så er det blevet kørt rundt i hele landet. Sådan er elmesygen og sådan er asketoptørreren også blevet spredt med de biller og larver, som lige præcis er i barklaget. Så har man elmesyge og syge ask, så skal træet bortskaffes på stedet. Der er ikke en lov for det, men det anbefales stærkt at gøre det.

Man har en teori i England om, at elmesygen går op og ned som en sinuskurve med 100 til 150 års mellemrum, siger ØP. Hertil svarer Marthin. Det har man sådan set også i Danmark, for der sker jo det, at nogle af elmetræerne bliver resistente. Det begynder jo nede i Europa med elmesygen, og så er der nogle folk i England, som synes, at det vil være godt, at få noget billigt træ. Svampen har så muteret undervejs og blevet sådan, at der hvor man har resistente træer, er de ikke længere resistente, for nu var det en ny svamp, men i samme familie og af samme art, der kom ind. Det er den, vi kæmper med lige nu. Elmetræ er fint, det lugter sødt, når man brænder det i brændeovnen, men det skal altså brændes på stedet.

Nu skal vi prøve at finde en vej videre, siger Marthin, og det betyder, at vi stadig fortsætter vestover indtil vi rammer den grusvej, der kommer direkte oppe fra godset og går ned til den gamle banelinje.

Som jeg talte om nede i moseområdet, så er det her, at man har disse meget, meget høje, slanke træer. Prøv at tænke, når sådan et 3 meters lige stykke bøg eller eg bliver solgt til Kina, så indbringer et 3 meters stykke omkring 40.000 kr. Altså hvis det er uden skudskader, fordi man har drevet jagt herinde med hagl. De kan lave finer, der har en tyvendedel millimeters tykkelse. Dvs. at det er tyndere end det man skralder af, når man spidser en blyant. Det ruller de ud og sætter på f.eks. spånplader. Finer i gamle dage var sådan noget, der var et par millimeter tykt og kunne pudses ned ligesom et gulv, så man kunne lakere det op igen.

Jeg er stoppet her, fordi der står nogle træer hvor der vokser vedbend op ad. Normalt kan den kvæle sådan et træ, men disse var allerede meget store, da den begyndte at kravle op, så de skal nok overleve. Egetræer og bøgetræer er i familie med hinanden, fætter og kusine. Egene har et helt fantastisk liv. Der knytter sig over 1.000 forskellige insekter og planter til egetræet. Der er rigtig mange af vores insekter, som er afhængige af egetræet. Bøgetræet er ikke nær så venligt og gavmildt overfor fugle- og dyreliv, som egetræet er. Jeg nævnte på sidste tur en hændelse, som kommer til at ske til Sankt Hans, og det er, at man udsætter eghjorten, som er den største bille, vi har haft. Den sidste blev set nede ved Vejle omkring 1970. Så nu udsætter man eghjorten igen som et europæisk biodiversitetsprojekt. Jeg håber på, at jeg bliver inviteret med til selve udsætningen. Jeg har prøvet at sige til nogen: I må gerne sådan lige. . . . Egetræet kender vi alle sammen. Vi har brugt det til møbler, til byggeri og til skibsbyggeri. Til bygning af et orlogsfartøj som dem, der virkelig spillede en rolle i englandskrigen i begyndelsen af 1800 tallet, gik der over 2.000 egetræer bare til ét skib. Når jeg så siger, at der var 350 orlogsfartøjer, som de snuppede og tog med til England. Hertil kom, at de sænkede en 100 stykker af dem.

Der bliver også brugt egetræ til vintønder, siger en deltager. Ja, det er sådan, at englænderne, de har ligesom danskerne stort set været i krig altid. Bl.a. 100 års krigen med Frankrig helt tilbage i 1500 tallet, som dog ikke varede i 100 år, men 'kun' i 75 år. Da fik franskmændene et problem på et tidspunkt. Og det var, at al den gode rødvin, som de plejede at tjene penge på at eksportere, det kunne de lige pludselig ikke. Englænderne drak også meget rødvin, så selvom man var i krig, så kunne man jo godt handle, men det blev også stoppet. Så fandt man på kun at bevare det, man kalder 'ånden' i vinen. Man destillerede den altså og så hældte man den tilbage på vintønden. Det var smart, for så havde man jo kun 10 % af hvad vinen fyldte, og kunne man have rigtig meget vin. Da krigen så var ovre skulle man jo til at finde ud af, hvad men nu skulle bruge destillatet til. Man fandt så ud af, at man havde fået lavet noget af den lifligste drik, der findes og altid har været forbundet med høj cigarføring, og det er jo så cognac. Det kom altså først frem omkring 1550, da man opfandt cognacen i Frankrig. Man kan da sige, at det er en krigshandling, der har gjort, at vi mænd godt kan tage os et glas cognac engang imellem – også piger selvfølgelig! (Ja, pas nu på ikke at få ørerne i maskinen, Marthin, red.), og så kan vi jo tænke på det.

Marthin slutter med at fortælle om den lille plante, skovmærke. Tag nogle stykker og put dem i lommen, siger han. Om 10 minutter, så tager I dem op igen og snuser til den dejlige duft. Jeg får lige at vide af én der er kyndig udi det med ånden, fortsætter han. Saml nogle skovmærker, put dem i klar Brøndum, det skal bare trække i 3 dage, så er der snaps til pinse.

Vi følger nu den tidligere nævnte grusvej mod sydvest, men stopper atter op da vi er nået frem til den gamle banelinje, hvilket samtidigt er grænsen ind til Sønderskov.

Her får eksformanden et nostalgisk tilfælde om den svundne tid, da han kørte med "Hadsund Peter". Jeg har kørt her de hundrede gange, når jeg skulle besøge mine bedsteforældre i Hadsund. Hvis I følger banestien, så vil I se, at der længere fremme står nogle frugttræer. Det har ikke spor med kirsebæregnen at gøre, som Marthin sikkert vil fortælle om senere. Nej, det er simpelthen de æble- og pæreskrog, som folk smed ud af vinduerne, der har spiret og stadig står som frugttræer den dag i dag. Hanne og jeg havde en fantastisk oplevelse for nogle år siden, idet vi tog vore cykler med til Hadsund med rutebilen, og så ellers cyklede hele vejen hjem til Aalborg ad den gamle banesti. Og jeg vil gerne sige, at netop det stykke her igennem Solbjergskovene, at det er det allersmukkeste på hele turen. Efter lidt snak om de nordjyske jernbaner i det hele taget, statsbanen fra Randers til Aalborg blev indviet i 1869, og præcis 100 år senere lukkede Aalborg Privatbaner desværre i 1969, slutter eksformanden med varmt at anbefale, at gå eller cykle en tur, eventuelt bare mellem Veddum og Solbjerg.

Turen fortsætter rundt i Sønderskoven hvorved man bl.a. kommer frem til det gamle voldsted, kaldet Gårdsens Vold. I øvrigt et rigtig godt sted for at holde frokostpause.

Ligesom man gør i Hyde Park i London, bestiger Marthin et stort stød for at fortælle: Det her er Gårdsens Vold, som antagelig er et voldsted men det er jeg ikke helt enig i. Det er en forhøjning her i skoven og der er en gammel kystvold og noget mose foran. Det antages, at fordi man har noget mose, så er det et voldsted, hvor der har ligget en røverborg. Der har i hvert fald været en befæstet bolig. Jeg

kan lige læse op, hvad jeg har fundet: "Borgen hed 'Trommelholt' og har med al sandsynlighed ligget her". I forbindelse med Margrethe 1., der er vi jo tilbage omkring 1400 tallet, hvor hun gjorde op med tidens uorden med vold og røverier rundt omkring. Hun satte hårdt mod hårdt og fik nedlagt alle disse befæstede boliger og borge, der var rundt om i landet. Både for at få inddrevet nogle skatter, men også for at de ikke skulle sidde rundt om og konspirere mod kronen. Det her sted, Trommelholt, blev solgt af biskoppen ovre i Viborg og derefter nedrevet. Der findes nogle vandrehistorier, både fra Skagen, Sæby, ude fra Hals og

længere nede fra kysten, at der blev tændt blus for at skibene skulle strande og søfolkene frarøvet deres gods. Vi skal jo huske, at havet engang har gået helt her ind. Det er historier, vi hører alle vegne hvor der er kyster og lidt øde og utilgængeligt. Men det kan da godt være, at der er nogen, der har ernæret sig ved det.

Gårdens Vold er også et sted, hvor der har været syv søstre. Det var de syv største søstre, som havde navne efter Svanholm familiens døtre. De er nu desværre alle borte, den sidste, som bar navnet 'Birgitte', så Rold Skovs Venner for sidste gang på en tur i 1993.

Bakken og hele stedet her er dannet som det man kalder en bundmoræne, hvilket er materiale, som isen har skubbet under sig, og dalene, der er her rundt omkring, er smeltevandsdale hvor materialet er eroderet væk. Der er typisk for området her ude, hvor f.eks. landskabet ude ved Dokkedal er en blanding af bundmoræne og topmoræne, slutter Marthin.

Rundturen fortsætter med det formål at gå op gennem Ravnborg Sønderkov af den grusvej, der går direkte op til godset. På et tidspunkt stopper Marthin atter op og siger: Nu nærmer turen sig sin afslutning. Her på falderebet kan jeg lige fortælle om, at man her på stedet kalder egnen for 'Kirsebæregnen'. Det skyldes, at der var en ejer af Wiffertsholm, som hed Kresten Sørensen Testrup. Han havde i 1740 købt Wiffertsholm på auktion. Han talte et meget bredt vesthimmerlandsk sprog. Jeg ved, at der er nogen her, der kender til den dialekt. Jeg vil ikke prøve på overhovedet at komme i nærheden af den. Der var altså auktion over Willestrup, og de fine herrer rundt omkring fra i landet, som jo talte pænt, formfuldt, adeligt, københavnsk og lignende, de havde fået deres heste på stald og fået deres tjenestefolk indlogeret.

Men Kresten Sørensen Testrup kom bare i en almindelig bondevogn, og sad selv på bukken sammen med kusken og karlen. Der var ikke nogen plads i stalden til hestene og der var ikke nogen plads til karlen inde i folkestuen, så han sad nede i gården.

Så startede auktionen, og Kresten Sørensen Testrup bød også, men de andre herrer var alt for fine til at byde med sådan en sølle mand, det kom fra landet. Så han fik stort set lov til at byde som han havde lyst, og fik så også ejendommen. Da buddet var faldet spurgte dommeren:

"Kan du stille kaution?" Kresten Sørensen Testrup kiggede på ham: *"Det tror a ikke bliver nødvendigt"*, hvorpå han gik hen og åbnede vinduet og råbte ned til karlen: *"Kan du ikke lige komme op med det bette røde skrin!"* Det gjorde han og så afregnede Kresten Sørensen Testrup kontant og købte Willestrup for en slik. Så forstummede enhver tale om, at det var en sølle mand ude fra Vesthimmerland.

Kresten Sørensen Testrup gjorde meget godt for egnen. Han fik den idé at tilplante en del af sit gods med kirsebærtræer, og han fik også andre til at gøre det. Produktionen af bær blev efterhånden så stor, at der var basis for at oprette Hornbechs fabrikker i Hadsund, hvor der blev produceret både marmelade og kirsebærvin. Hertil siger Ole Christiansen, at hans morfar var formand på Hornbechs fabrikker. Fortæl om det opfordrer Marthin.

Jeg er i hele min barndom kommet i Hadsund ligesom Per Andersen, der også i utallige år har været på ferie hos sine bedsteforældre i Hadsund. Men det var først senere her igennem Rold Skovs Venner, at vi fandt ud af hvem hinanden var, og vores baggrund i Hadsund.

Jeg ved en masse om Hornbechs fabrikker, men det er desværre først i de senere år, jeg har samlet materiale sammen om det. De lavede en masse frugtvin men også noget rom. De lavede en solbærrom, der hed 'Den Sorte Ravn' eller 'The Black Raven' i den engelske udgave. De lavede også en kirsebærvin, der hed 'Den Grå Kok' som var rigtig, rigtig god. Det specielle ved den, det var, at der var blandet knuste kerner med ind i processen, hvilket gav en helt særlig smag, slutter Ole.

Nu tager ØP ordet. For at vende tilbage til Kresten Sørensen Testrup, så har han også skrevet nogle fantastiske bøger om knaberslægterne, som man kan finde på nettet. Han var en stor historiker. Han ligger begravet i et meget flot gravsted på en kirkegård lige syd for Farsø. Jeg kan ikke lige huske hvor det er. (Testrup kirkegård, red.).

Alt dette bringer os sådan set til afslutning, siger Marthin. Vi kan lige sige, at betydningen af

falderebet kommer fra det Kgl. Teater. Det var en snor, der var spændt ud ved kanten af scenen. Da man ikke brugte særligt meget lys på scenen og skuespillerne ofte ikke kunne se kanten, så havde de en snor, de kunne mærke, som blev kaldt falderebet.

Nu afslutter vi helt. Jeg siger, der er stadigvæk pladser på Tofte-turen. Der er 66 tilmeldte og alle, der har tilmeldt sig er med på listen. Tak for i dag, slutter Marthin, som til gengæld får en meget stor applaus. Det var også velfortjent. Marthin havde gjort det godt, og hvor er det godt, at der er nogen, der er klar til at tage over, når vi gamle veteraner af den ene eller anden grund får forfald. Stor tak for det.

Tur 4.

Efter en pause på ikke mindre end 23 år skulle Rold Skovs Venner den 2. juni igen få oplevelsen af et besøg i Tofte Skov. I 1990 var det under Lindenborgs ejerskab og til fods med revierjæger Peter Knudsen som turleder. Nu ejes stedet af Aage V. Jensens Naturfond og et besøg formidles gennem Vildmosemuseet, ligesom arrangementet forløber som en bustur med indlagte små traveture, alt sammen ledet af faste guider.

Mødestedet var af praktiske grunde sat ved Vildmosemuseet, og som ved tidligere lejligheder, var det også denne gang ved Marthins hjælp, at transporten blev klaret i form af to lejede busser. Der havde tilmeldt sig 84 deltagere til turen og da alle var mødt, kørte vi straks ad landevejen ned til Kragelundsporten, hvor vi skulle mødes med dagens guide, Ole Jensen. Turen var ligesom delt op i to dele, og i første omgang går den fra Kragelundsporten mod syd og videre mod vest over Sellegård Bæk til første stop. Undervejs nævner Ole Jensen nogle faktuelle oplysninger om Tofte Skov. At hele området består af gammel havbund, det såkaldte litorinahav, hvilket endnu kan ses i form af gamle klitter. Af egentlige højdepunkter langs østkysten nævner Ole Jensen Mulbjergene, Tofte Bakke og Als Bakke. Der findes 400 stykker kronvildt af den originale slægt samt 175 vildsvin, så alt hvad der foregår her på stedet sker på dyrenes betingelser. Endelig siger han, at alle sitkagraner skal fjernes til fordel for træer, som naturligt hører hjemme i Danmark.

Kort efter traveturens start ser vi en vildso og lidt efter en flok grise. Kunne den finde på at angribe os, spørger nogen. Nej, soen angriber kun, hvis vi kommer imellem hende og hendes afkom, siger Ole Jensen. Men det gør vi ikke, for hun holder dem så tæt på sig, at det faktisk ikke kan lade sig gøre. Det gør soen derhenne også, så disse, som er født for en uge siden, vil altså over til hende på den ene eller anden måde.

Når vi kommer halvvejs ud til et stort hegn, så skal vi til noget, der er frygteligt svært, især for mændene. Så skal vi tie stille, siger Ole Jensen. Det kan godt være svært, for så har man jo en masse ting, man vil spørge ud om på sådan en tur. Vi skal ned i et lavere stemmeleje, for lidt længere fremme er der en stor åben slette, og der *kan* vi være heldige, at der går meget vildt. Det er ikke altid, der går noget derude, men jeg skal nok give et praj.

På vejen passerer vi et stort område med nogle særdeles flotte "Sparekassege". Iblandt dem er der også nogle døde træer, men de får lov til at blive stående af hensyn til insekterne. Det, som vore insekter virkelig kan li', det er sådan et træ her, siger Ole Jensen. Hvis man kunne tage det op og ryste det, så ville der komme ca. 150 arter af insekter ud af det. Vi har i Høstemark- og Tofte Skov noget der ligner mellem 5 og 6.000 insektarter. Der er forskere, der kommer langt væk fra, det er København, og lidt længere væk, det er udlandet. De bor herude og den forpligtelse, de så har, er, at den rapport over deres studier som de måtte lave, den skal afleveres i kopi til Aage V. Jensens fonde.

Jeg var sidste weekend oppe at gå en tur i Thy, fortsætter Ole Jensen. Men så flotte træer har de ikke i Thy. Når man ser store egetræer i Thy, så har de slet ikke nogen vækst ud til vest. Men de kan have grene, der er 19 m lange ud til øst. Det er fantastisk at se, hvordan træets

rødder kan styre, så det kan holde hele vægten på den ene side. Det er simpelthen imponerende at se, hvordan træerne der oppe pga. blæsten kunne have al væksten østover.

På vores videre vej stopper vi ved en mindre myretue. Det, som jeg gør nu, det er der kun mig, der må gøre, hvad I så gør bagefter, kan jeg jo ikke tage mig af, indleder Ole Jensen. Det her er kun en meget lille myretue. Når vi kommer ind i granskoven er de meget større. Vi har myretuer, der er 1½ m høje, og hvor der er i tusindvis af myrer. Man siger, at en myretue er fire gange så stor under jorden, som den er ovenfor. Hos myrer er det ligesom hos mennesket, det er damen, der bestemmer det hele. Hun sidder bare og gemmer sig og dirigerer tropperne. Hun har arbejdere og hun har krigere. Så der er nogen, der vil arbejde og der er nogen, der vil slås. Og så er der også nogen ligesom mænd, der ikke kan lave en skid.

Nu prøver vi at tage en håndfuld, og så vil vi se, om vi kan lokke nogle stykker sammen. Når de så kommer tæt nok sammen, og jeg kører den anden hånd hen over dem, så vil man kunne se, at nogle af dem rejser bagkroppen op. (Ham der, han er noget fræk, siger Ole Jensen om en myre, der er på vej op ad armen, hvorpå han putter den i munden, knaser den og spytter resterne ud). Jeg ved ikke om I kan se det, men når man står sådan, så sætter de deres stråle op. Det er dét, københavnere kalder tissemyrer. Her kalder vi dem pismyrer.

Hvis man har børn og børnebørn med i skoven, så kan man prøve at tage et kaffefilter med ud til sådan en myretue og så køre hånden hen over det, så kan man se, at det bliver helt fugtigt af alle de små stråler. Ole Jensen bliver spurgt om hvordan en myre smager. De smager af citron, siger han. Det er ikke hverken usundt eller noget som helst. Jeg har lært det af vores chauffør engang i sin tid. Æd skidt, hvis de er for frække. Så hvis der er nogen, der vil have en mundfuld med, så serverer jeg gerne. Vi går nu lidt videre og prøver om vi kan lade være med at snakke for højt, slutter Ole Jensen.

Ude ved sletten er der umiddelbart ikke nogen dyr at se. De ved, at vi er her, så de ligger og trykker sig derude, men vi *kan* være heldige, at de rejser sig, siger Ole Jensen. Men ellers er det en af de store sletter, som man kan se ude fra landevejen. Det er det stykke, de brændte af i foråret og ilden pludselig løb den forkerte vej, men som nu er blevet helt grønt. Da ilden var slukket blev vi guider spurgt om vi ville med ud at se det. Det var godt nok skammeligt, at vi skulle så meget i avisen, og at vi skulle have sat så mange i gang. Men det var altså skönt, at vi

fik brændt alle de gamle tuer af, så vi kunne få det naturlige græs frem igen. Man var egentlig positiv over for det, der var sket.

Det, der skete, det var, at man ikke kunne få ild i skidt da man startede. Man havde lavet brandbælter hele vejen rundt, men det kunne ikke brænde. Man satte sig så ned og fik en kop kaffe, hvorefter brandlederen kørte igen. Men da han var kommet næsten til Mou blev han ringet op: Du har travlt, du skal her ud. Vinden er vendt, nu brænder det og ilden løber den forkerte vej. Den dag vendte vinden pludseligt, hvilket man også efterfølgende har fået bekræftet af Meteorologisk Institut, samt en fuglekigger, som havde fået lov til at stå oppe i tårnet og kigge ud over mosen. Han kunne ikke forstå, at rovfuglene, der lå ude over mosen, pludselig svævede den 'gale' vej, hvilket var helt atypisk. Men det var simpelthen vinden, der var drejet. Så i stedet for at brænde, som den skulle, så brændte den op mod træerne her.

Man har så nogle folk, man kan ringe efter for at komme og hjælpe til med at slukke, men deres køretøjer kunne ikke komme helt herud, så brandfolkene måtte altså bære deres slange-stativer det sidste stykke vej. Terrænet kunne simpelthen ikke holde til bilerne længere, og de havde da også et par stykker, som satte sig fast. Så vi kom da både i TV Nord og i andre medier, og det var man lidt trætte af. Der brændte cirka 20 ha, men det var rigtig godt for det område her. Der er blevet ryddet rigtig godt op og der står nu det fineste græs.

En deltager siger, at han har hørt sige, at det var lige tidligt nok, ilden blev slukket. Hertil svarer Ole Jensen. Man kan sige sådan noget på mange måder. Vi havde en lokal landmand herude vest for mosen. På et tidspunkt gik der ild i hans lade. Så kom naboerne og var meget hjælpsomme. De skubbede en traktor ud, og de skubbede en mejetærsker ud, men så kom han hjulende hen over gårdspladsen: "Kan I få skubbet det gammel lort ind igen". Så man kan jo sige, at de også var lidt for tidligt på den. Så alt kan diskuteres, slutter Ole Jensen.

Turen går nu den samme vej tilbage til bussen, hvorpå vi i anden omgang kører forbi Peter Knudsens gamle bolig og Zobels "Jagtslot" ind til Tofte Bakke i kanten af Vildmosen. Også her fortæller Ole Jensen lidt om Tofte Skov og Vildmosen. Bl.a. at det samlede areal for Lille Vildmose udgør 75 km² hvoraf de 4.000 ha er indhegnet. Det gør man for at beskytte naturen, mens der er fri adgang for alle uden for indhegningen.

Grunden til at jeg holder her, er for at vise jer, der kommer fra Rold, at vi også har nogle flotte bøgetræer her på overgangen mellem Tofte Bakke og højmosen, indleder Ole Jensen. Hvis vi går med solen rundt, så vil vi se, at der på venstre hånd er meget stejlt på overgangen mellem det faste land og højmosen. Det er dernede, hvor vi indtil for cirka tre år siden gik ud på mosen. Det er vi dog holdt op med, for mosen bliver simpelthen trådt ned og ødelagt. Vi er også holdt op med det, fordi vi nu kan sige til folk, at ovre på Portlandmosen, der kan man gå ind og se hvordan den rigtig ser ud. Det, højmosen bl.a. har, det er de store jagtmuligheder. Det var her grev Schimmelmänn tog ud, og så havde han sådan en lille troljebane, som han kravlede på, og så kunne køre ud på mosen. Han havde så folk med som kunne trække ham i land. Han holdt her på bakken for at gå på jagt ude i mosen.

Mosen er jo også et sted hvor vi har alle de mange bær. Vi har multebær og blåbær og tranebær og mange andre. Der er ingen grund til at ødelægge sådan nogle gode bær ved at lave dem i marmelade. De kan jo godt bruges til noget andet, siger Ole Jensen og sætter hånden til munden. Når man laver sådan en rigtig god dram af sådan nogle bær, så bliver der jo alt det, som man sier fra tilbage, og det kan man lave noget tosse godt marmelade af.

Det er jo sådan, at når man går på Portlandmosen, så må man have lov at tage til eget forbrug. Selvfølgelig skal man ikke høste et område, men skal man have en kurv med blåbær eller tranebær, så må man tage det. Man går væk fra stien til de steder, hvor de er. Her i skoven har vi det princip, at her tager man ingen ting med ud. Hvis man finder et gevir eller en anden pæn ting, så må man ikke tage det med ud. Men derude må man tage det med hjem, dog må man ikke skære grene af træerne. Der var én, der ringede og spurgte, om han måtte tage nogle dunhammerer fordi han skulle lave en speciel dekoration. Det måtte han gerne, men han høstede en strækning på 25 meter, og det var jo ikke meningen.

Men som sagt, så var det her Shimmelmänn tog ud. Han kom med sin Landrover ned gennem Kongerslev by med sine to jagthunde, der sad bagi. Skytten var selvfølgelig også med herude, og så gik de ellers lystigt til den. Jeg vil sige, at heget blev vel nok egentlig lavet for at en enkelt mand og hans nærmeste kunne have et jagtområde. Man kan så sige, at det nyder vi så godt af i dag. Omkring 1900 tallet, da var der ingen vildsvin herinde. De blev tilført udefra i 1906, men har så været herinde bestandigt siden, og der har aldrig været sygdomme.

Nu går vi en tur rundt, og man må gerne have lov at gå ned i bunden og mærke hvor vådt der er dernede, men man må ikke gå igennem og gå ud på mosen.

Nogle få følger opfordringen, men de fleste bliver dog oppe på det høje terræn. Men uanset hvad man valgte, så fik alle sig en dejlig rundtur gennem det smukke terræn, ligesom man også kunne nyde det gode vejr her, hvor der var fuldstændigt læ for den skarpe blæst. En tur, som tillige blev afsluttet med en hyggelig snak og en lille tår til tørsten.

Mens vi stadig holder pause bliver Ole Jensen spurgt, om dyrebestanden bliver reguleret engang imellem. Jo, det gør den, svarer han. Zobel havde jo selv jagt henne fra det flotte

jagtslot. I dag er det Aage V. Jensens fonde, der står for det. Det er en del af de midler, de bruger til at vedligeholde skovdriften og hvad, der ellers er herinde. Der bliver skudt rigtig mange dyr fra. Bestanden skal holdes på ca. 400 krondyr og 150 til 175 vildsvin. Hvis der er mere end det, så kan vi se, at det går ud over selve området. Derfor holder de nogle jagter herude. De har også dem fra Se og Hør, som kommer og holder jagt, og så er vi andre ikke inviteret.

Jeg har sovet i samme seng som kronprins Frederik har. Det er jeg stolt af, for det skete oppe på jagtslottet. Jagtslottet rummer en meget, meget flot stue, og i den stue er der alt hvad der hedder fjernsyn og audio-udstyr. Og så er der en af de største samlinger af udstoppede fugle. Hele den ene endevæg består af fugle, som er samlet. Den forsøger man i øjeblikket at få et sted hen, hvor man kan få mere glæde af dem, fordi, der er jo ikke ret mange, der får den at se herinde. Det man betinger sig, det er, at den ikke må skilles ad. Den skal gå et sted hen samlet og det har man svært ved. Så er der et fantastisk flot køkken og nogle flotte badeværelser og soveværelser. Det hele er bare tip top. Det er ligesom på et luksushotel når man er på ferie der inde. Vi har som forening fået lov til at komme derind én gang om året og holde møde, hvor vi så får et vildsvin at spise.

Men ellers er det typisk forskere, som kommer og bor her. Og så dem, vi kalder spidserne. Aage V. Jensen fonden kan selvfølgelig komme ind. Men ellers bliver det lånt ud til forskere, der studerer i biller og larver, fugle og træarter. De fleste af dem vælger dog at bo i et telt tæt ved det, som de forsker i. Jagtslottet bliver ikke brugt *så* meget, men det er rigtig flot, hvilket man også kan se udefra, slutter Ole Jensen.

På et spørgsmål om mosens sammensætning, svarer Ole Jensen. Man siger, at dét, der er deri, det er 95 % vand. Når man går på det kan man jo mærke, at det gynger, og man synker også i, hvis man kommer til et sted, hvor der er huller. Vi var en flok frivillige, der for 5-6 år siden havde fået lov til at komme derind en tur. Da vi kom tilbage tre timer senere lige her, skulle vi lige trække vejret. Vi havde alle sammen været i til livet. Jo, mosen er et farligt område.

I Store Vildmose har man eksempler på nogen, der er forsvundet i mosen. Det har vi ikke her nede. Vi har en historie om en prinsesse fra Lindenberg, som siges engang at være faldet i. De ulykker, som har fundet sted her, og de folk, som vi ved ligger i mosen, det er en styrke på 12 svenske soldater, som under en krig kom oppe fra Smidie, og ville her ind og tage området. De vidste ikke, at det var en mose, de gik ud i, men inden de kom op på fast land tog mosen dem en efter en. Så der ligger 12 svenske soldater, og så ligger der 2 tyske flyvemaskiner ovre fra Randrup. Men ellers har vi ikke de der grumme historier med at der er forsvundet nogen i mosen.

De siger, at hvis man skal passere mosen, så skal man tage en bredskygget hat på. Det er jo ikke fordi man kan reddes af den, men så kan man se, hvor man er forsvundet. Det der med at man går ned i hullerne, det *er* altså rigtigt. Hvis man gik herude ene før i tiden, så havde man en kæp på en 4-5 meter med, så man kunne få fat og komme op ved hjælp af den. Det er jo sådan, at hvis man går i, så skal man have fat i noget fast for at trække sig op. I har nok alle sammen prøvet at ville trække jer op af en grøft ved at tage fat i noget langt græs. Men man kommer ikke op, man trækker græsset ned.

Man skal heller ikke gå derud om aftenen. Jeg var ude at gå en aften i Portlandmosen, og når der er mørkt derude, så er der altså mørkt. Jeg havde ikke lys eller noget som helst med. Da jeg var kommet halvvejen ud fik jeg det helt dårligt. Alle de der træer og buske fik fantasien i gang, selv i mørke. Det var ligesom at de grinede af mig. Det var faktisk uhyggeligt og slet

ikke sjovt. (Der er ikke noget at sige til, at der var så meget overtro i gamle dage, siger en af deltagerne).

Lige overfor pladsen, hvor vi holder pause, er der nogle store bakker. Der har vi Jyllands største grævlingekompleks, siger Ole Jensen. Vi går ikke derind, men det er et meget stort kompleks med masser af udgange. Der er masser af grævlinge her, og det kan man desværre specielt se på landevejene. Man ser dem næsten ikke på anden måde, end at de ligger og er kørt ned. Det er *lidt* skammeligt, men sådan er livet jo.

Ole Jensen bliver også spurgt om mårhunde. Den har aviserne en masse problemer med, siger han. Vi er også opmærksomme på den. Vi har fanget et par stykker, og vi har også lavet et par ”judasmårhunde”. Vi har haft en, der gik her inden for hegn. Den gik sammen med en gammel so. Vi har set flere gange, at de gik stille og roligt sammen. Men som sådan er det ikke noget, vi rigtigt oplever. Vi ved godt, at de tager rederne ude på balkerne i mosen, men det er ikke et kæmpeproblem.

Vi vil ellers gerne have andre dyr. Vi snakker om, at vi skal have elge herud. Det er jo sådan, at det område, vi går i nu, Tofte Skov, det er det største reservat. Så er der Høstemark Skov, som er mindre. Dem vil man have til at hænge sammen med et tredje hegn, sådan at de to stammer ad åre kan gå sammen. Man vil først forsøge at lokke nogle stykker ud i mellemområdet før man lukker dem endeligt sammen. Så det bliver ligesom i Norge og Sverige, hvor der er hegn langs vejene, og så bliver der lavet færister, som de ikke vil gå over. Der bliver ikke lukket nogen veje af den grund. Man vil ikke genere de lokale beboere.

Ny Høstemarkvej bliver dog lagt om, fordi der igen skal være vand i Birkesø. Man har i forbindelse med det store LIFE projekt fået 30 mill. fra EU, 10 mill. fra kommunen og så vores forenings arbejdskraft. Man er derfor nødt til at lægge vejene om. Dem ved Tofte Sø vil se, at vejen bliver lagt om. Den vil simpelthen komme til at stå under vand, og det samme vil den asfaltvej, der er mellem Dokkedal og Kongerslev. Det laveste sted skal hæves ca. 4 meter for at blive klar til brug. Der er altså mange projekter i projektet, slutter Ole Jensen.

En deltager har fundet et stykke af en opsats, som Ole Jensen viser frem og siger. Man kan se på det stykke her, at musene har haft rigtig stor glæde af det. De tager det kalk, der er deri, det har de brug for til deres organisme. Der er ikke noget, der er spildt i naturen.

Der er nogen, der har spurgt efter hvad jeg laver til daglig. Hvis I havde spurgt min chef, så ville han have sagt: ”Det er et` svaar møj”. Men det er sådan, at jeg er ansat ved Tulip og er produktchef for de to fabrikker, der kører i Aalborg og Svenstrup. Det får jeg min tid til at gå med, og det kan godt være ret stressende. Når jeg så har været på sådan en tur her ude, så er det væk, og det er uanset om jeg har folk med eller jeg går ene, det er min måde at stresses af på. Jeg accepterer ikke at stress kommer tæt på mig.

Min tilknytning til området er, at jeg er født her oppe i Kongerslev. Jeg bor selv nord for fjorden nu. Jeg bliver ikke rigtig vendelbo, for jeg kan ikke finde en brugt Massey Ferguson til at stå hjemme i haven. Så rigtig accepteret bliver jeg nok aldrig. Omkring Massey Ferguson. Det er jo sådan, at i højmosen, som er 6 m dyb på det dybeste. Der kan man tage prøver og bringe dem op til overfladen, og så kan man faktisk se, hvad der er sket gennem tiderne. En af de ting, man kan se, det er faktisk det tidspunkt, hvor Folkevognen blev hvermandseje og Massey Ferguson kom til landet. Det kan man se af, at blyforureningen stiger kolossalt. Man kan se, at forureningen i Danmark stiger jævnt uden at give problemer, men så lige pludseligt i 50`erne stiger den stejlt. Det var da vi fik alle disse folkevogne og landmændene får en Massey Ferguson i stedet for heste. Så det kan mosen også bruges til.

Men derudover, så er det sådan, at min far og mor, hvoraf kun min mor lever endnu, havde arbejde i mosen. Min far var ansat på Pindstrup Mosebrug og har lavet alle de tog, der ligger og kører derude. Min mor arbejdede for private lodsejere med at vende tørv. Tørv er af en størrelse omtrent som en mursten, og er dem man bruger privat, mens dem man bruger industrielt hedder klyner. De er godt 60 cm lange, 20 cm på den ene led og 30 på den anden.

De blev gravet op med maskiner og var selvfølgelig våde. De var dyngvåde. De blev så stillet skråt op ad hinanden og hvert år i sommerferien kunne vi skoleelever få arbejde derude. Vi fik helt op til 4 kr. i timen og gik så med krum ryg hele dagen. Det er derfor man har denne facon på maven, siger Ole Jensen med et glimt i øjet.

Hvis vi blev bidt af en hugorm, så havde vi en lang pind med et hvidt flag på, som vi viftede med. Så kunne formanden se os og kom så på en traktor med stole på og kørte os til lægen inde i Kongerslev, hvor man så lige fik et skud af et eller andet. Man tog det ikke så alvorligt, for hugormebid, det fik vi alle sammen, der gik i mosen.

Vi gik så der ude og tjente vores penge. Jeg tjente til min første knallert derude. Og lige siden den gang har jeg mærkeligt nok gået derude. Jeg elsker at se alt det, der sker og alt hvad der er derude. For mig er en solsort, som jeg kan diskutere med om hvis et jordbær er, det er lige så meget natur som kongeørnen er.

Ja, sådan sluttede Ole Jensen sine mange og spændende fortællinger om og fra et pragtfuldt stykke af Danmarks natur. Der var nu blot tilbage at stige på vore busser og køre tilbage til Kragelundsporten, hvor vi i sandhed sige Ole Jensen oprigtigt tak for en god og berigende tur.

Vel tilbage ved Vildmosemuseet var tiden så kommet til at indtage vores medbragte frokost. Godt nok var vinden både skarp og kølig her ude i det åbne land, men alle finder sig dog en lun plads ved den østre gavl. Alle hygger sig og snakken går. Men alt må jo have en ende og snart må formand Bente takke af for en vellykket forårssæson. Håber, at vi alle må ses igen til september, var hendes sidste ord. Ord, som vi alle vist godt kan bakke op.

pa

(Beretningen fortsætter som et selvstændigt dokument til efteråret).

Turledelse 2013:

Turleder: Helge V. Qvistorff,	tlf. 98 39 17 97.
Formand: Bente Bruun,	tlf. 51 89 44 47.
Kasserer: Kåthe Larsen,	tlf. 98 39 55 96.
Sekretær: John Kovshøj,	tlf. 61 78 32 85.
Bestyrelsesmedlem: Marthin Nygaard,	tlf. 22 80 74 89.
Bestyrelsesmedlem: Per Andersen,	tlf. 98 18 79 14.
Webmaster: Lennart Greig,	tlf. 98 38 30 49.

Fotografer: Ole Christiansen m.fl.